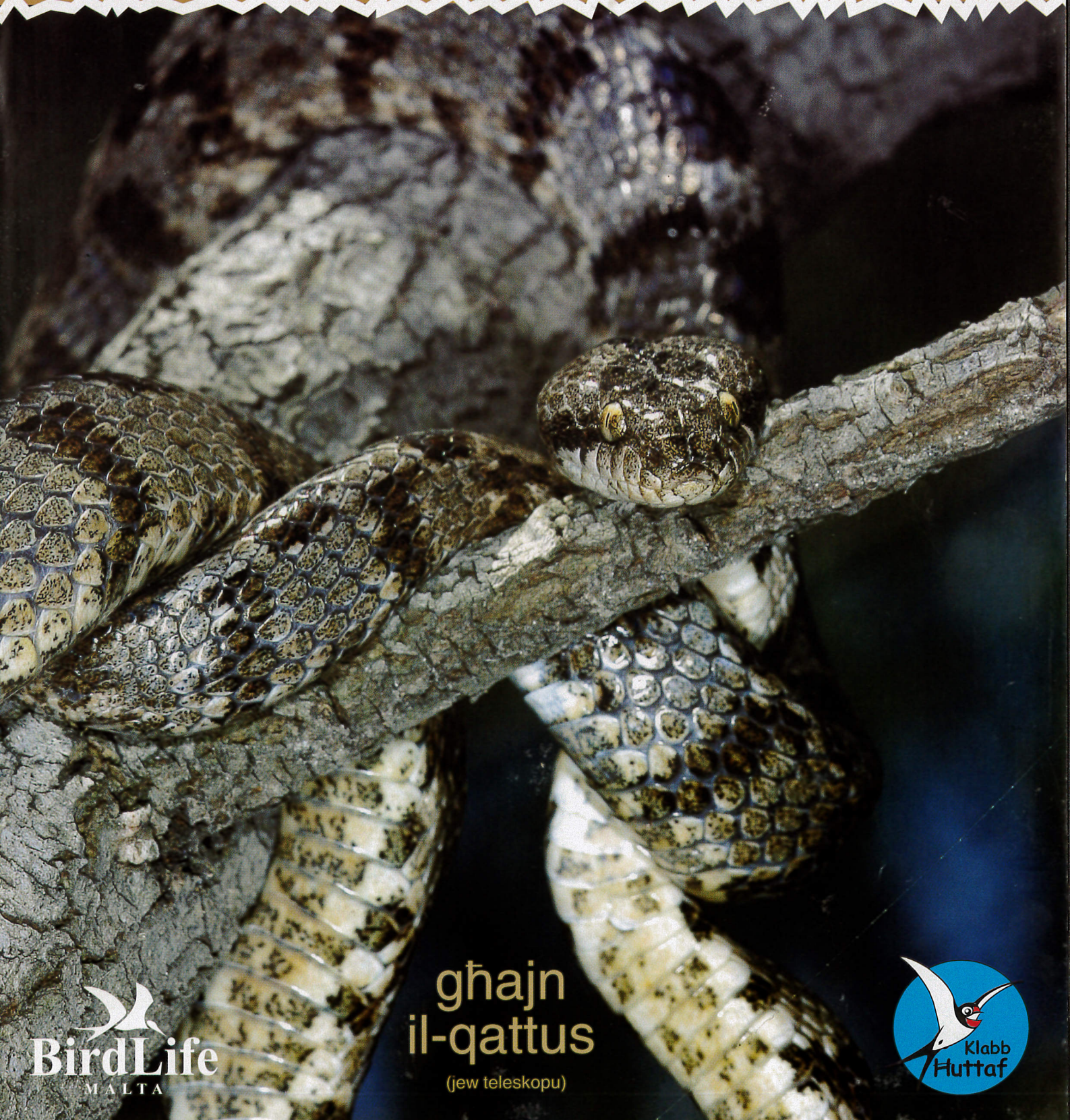

il-**Huttafa**

il-magazin ta' Klabb **Huttaf**

BirdLife
MALTA

għajn
il-qattus
(jew teleskopu)

Hej
Hbieb...

ritratt ta' Victor Falzon

Is-sajf diehel ġmielu u diġà bdejt nixgħel il-fann. Imma l-animali m'għandhomx fannijiet, u biex ma jishnux iridu jirrangaw mod ieħor.

Per eżempju l-kamaleonti jjoċċara l-kulur tal-ġilda halli s-sħana tirrifletti minn fuqu. Iż-żringijiet jindifnu fit-tajn u jorqdu sal-harifa. L-għasafar li ma jkunux passew iqumu kmieni u jfittxu l-ikel meta jkun għađu qed jisbah. U xi għasafar... jieħdu banju!

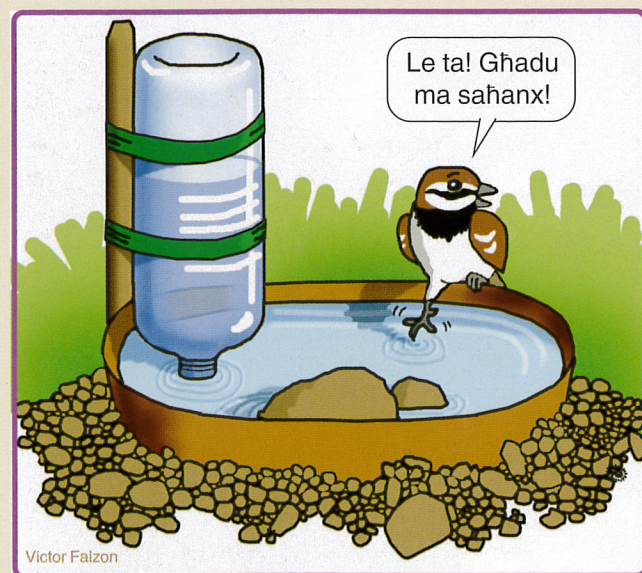
Forsi ġieli rajtu l-għasafar tal-bejt jinhaslu f'roqgħa ilma. Isma', għax ma tagħmlux ftiit karità ma' l-għasafar das-sajf: aghmlulhom banju! Mhemmx għalfejn xi jakuzzi ta! Ara, sibu plattina kbira tal-plastik (bħal tal-qasari), imlewha bl-ilma, u jekk għandkom ġnien, biħta, terrazzin jew bejt, poġġuha x'imkien jekk tistgħu fid-dell. B'hekk lill-għasafar tipprovdulhom banju u anke drinking station, għax fin-nixfa tas-sajf dawn ma tantx isibu fejn jixorbu.

Imma **attenti!** Tagħmlux l-ilma iktar minn xi 3cm fond inkella l-frieh ta' l-għasafar jistgħu jegħrqu fih. **Importanti** wkoll li fil-plattina tagħmlu ġebela jew tnejn li tmiss max-xifer tal-plattina, halli jekk jaqa' gremxul jew xahmet l-art fl-ilma jkollhom minn fejn jitolgħu, inkella jegħrqu. Naf għax darba ġratli u tghidx kemm tajt bis-sieq lili nnifsi!

Daqshekk għalissa. Ha mmur nieħu banju...

Victor
Victor Falzon
L-Editur

COUNT
6
Daqshekk baqa' xhur biex jispiċċa għal dejjem l-insib ta' l-għasafar minn Malta. (suppost!)
DOWN

Victor Falzon

Għajn il-Qattus (cat snake *Telescopus fallax*) jew, kif issibu f'xi kotba **teleskopu**, għandu l-hubub ta' għajnejh dojq bħal tal-qtates. Huwa wieħed minn erba' speċi ta' sriep li għandna Malta. Ma tantx jarawh nies għax johroġ l-iktar bil-lejl. Jaqbad l-iktar rettli oħrajn (bħal gremxul), u insetti kbar (bħal grilli u ġurati).

Ritratt ta' Victor Falzon

Kemm semmewh taċ-ċajt miskin - teleskopu! Qas li jittrombja lejn il-kwiekeb! Għajn il-Qattus iktar bis-sens!

Dan huwa l-mazzarell vjola (violet dropwing *Trithemis annulata*), jew **vjolett** fil-qosor. Din hija mara, għax ir-raġel ikun vjola. F'*Il-Huttafa* 82 konna ġibnieħ bħala mazzarell ġdid għal Malta, u jidher li qed jinfirex ġmielu. Ihobb iżomm ġwinħajh 'l isfel, għalhekk jgħidulu **DROPWING**.

X'għandna?

Editorjal	2
Ahbarijiet	3
L-iSkrepbuk tal-Fjuri	3
Mid-dinja	4
X'nista' nara tghid?	5
X'reġa' ġej?!	5
Attività	6
il-gremxula tagħna	6
Saffi tal-Blat!	7
il-holm ta' Ġeremija	7
intervista...	8
ambjenti - id-DEŻERT (2)	9
Nilagħbu tikka	10
Gallerija	10
Dinja Waħda	11

Il-kumitat ta' Klabb Huttaf

Kathleen Mamo (kap) • Jason Aloisio
• Matthew Borg Cardona • Desirée Falzon
• Victor Falzon • Angele Pulis

kuntatt

indirizz
BirdLife Malta
57/28 Triq Abate Rigord
Ta' Xbiex XBX 1120
tel 21347644 / 21347645 / 21347646
imejl info@birdlifemalta.org
imejl tal-magażin il-huttafa@birdlifemalta.org
websajt www.birdlifemalta.org

Klabb Huttaf

Klabb Huttaf huwa t-taqsimu ta' BirdLife Malta għall-membri ta' taħt il-18-il sena. Għall-membri tal-Klabb naghmlu harġiet fil-kampanja, żjarat f'riservi naturali, mixjiet, harġiet bil-lanċa, kampijiet u naghmlu wkoll xogħol ambjentali. Kull xaharejn noħroġu dan il-magażin *Il-Huttafa* li nibagħtuh lill-membri d-dar bil-posta. Bħalissa l-Klabb fih xi 1000 membru. Shubija fi Klabb Huttaf hija €7 fis-sena.

© Publikazzjoni BirdLife Malta, Ġunju 2008
Disinn u produzzjoni Victor Falzon
Stampat għand Poulton's Print Shop

Mostri fuq il-Mistra!

Id-dehra helwa tal-bajja tal-Mistra tistgħu tghidulha Ċaw Ċaw! għax fuq l-gholja tax-Xemxija għadu kemm ingħata permess biex jitolgħu blokki ta' bini ta' hdax-il sular, bi 868 apartament fih. Ara dal-bini kollu x'irriduh meta f'Malta diġà hawn 53,000 djar u apartamenti vojta! L-ambjentalisti huma kollha kontra dan l-iżvilupp bla bżonn.

Sensiela ġdida fuq fjuri Maltin!

L-iSkrepbuk tal-Fjuri

kitba u ritratt ta'
Jeffrey Sciberras

kromb il-baħar isfar

bl-Ingliż **silvery ragwort**
isem xjentifiku *Senecio bicolor*

- Il-kromb il-baħar isfar huwa arbuxxell li jikber xi metru għoli, u jgħix diversi snin.
- Il-weraq ikun generalment imlahham, u minn fuq ikun aħdar filwaqt li minn taħt kulur il-fidda. Xi kultant, speċjalment għall-bidu tas-sajf, ikollu wkoll xi ftiit weraq homor.
- Minn Mejju sa Lulju jtella' hafna friegħi twal xi 30cm u fuqhom iwarrad. Jagħmel umbrelel ta' fjuri sofor u žgħar qishom bħal tal-lellux. Il-fjuri tal-kromb jgħbdu lejhom diversi speċi ta' hanfus.
- Jikber f'postijiet ġebli bħal swar, irdumijiet, fil-imharbat, f'xi widien u l-iktar hdejn il-baħar. Il-kromb il-baħar huwa probabbli indiġenu fil-Gżejjer Maltin.
- Komuni f'Malta u fuq Selmunett (Gżejjer ta' San Pawl), frekwenti f'Għawdex u f'Kemmunett, u komuni hafna f'Kemmuna. Sar iżjed komuni fiż-żmien riċenti.

Pulpetti tal-pitirrossi!

Matul is-sena li għaddiet, in-nassaba f'Ċipru qabdu iktar minn miljun ghasfur żgħir tal-passa. Hemmhekk iffissati mhux bl-ghasafar ta' l-ghana (bhal Malta) imma jaqbdhom biex isajruhom. F'Ċipru tista' tmur f'xi ristoranti u tordna platt pitirrossi moqlijin! Suppost li kontra l-ligi...

Hobbu d-Doggie!

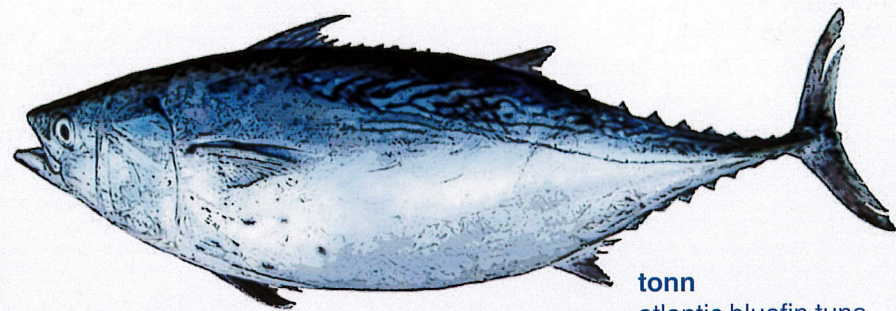
Suldati Amerikani li qeghdin l-Iraq tant saru hbieb ma' xi klieb mitluqin li sabu hemmhekk, li rranġaw biex isifruhom lejn darhom fl-Amerka. F'gimgha waħda l-SPCA daħhlet 24 kelb u għaddiethom lill-familji tas-suldati biex dawn isibuhom jistennewhom la jmorru lura d-dar!

Bergers tal-balieni!

Wara li Iceland iffissat u webbet rasha li terġa' tidda tikkaċċja l-balieni, issa ma tafx x'se taghmel bil-laħam tagħhom! Għalhekk bagħtet 70 tunellata laħam biex tbieghu lill-Ġappun. Imma l-Ġappun ma jriduhx dal-laħam, għax anke huma jikkaċċjaw il-balieni, u anke huma għandhom il-frizers imburġati bil-laħam!

L-aħhar darba bi zball għedna li Lake Baikal huwa mitt darba daqs Malta. Ridna nġidni ELF darba - skużawna!

Minn dejjem batut fis-somom inti!

tonn atlantic bluefin tuna *Thunnus thynnus*

it-tonn sejjer il-baħar!

It-tonn se jispiċċa mid-dinja. Is-soltu storja: is-sajjieda qed jistadu għalih b'mod esaġerat, u t-tonn qed jonqos b'rata tal-biza'. Is-sajjieda jafuh dan, imma flok ma jibzghu għat-tonn li baqa' halli s-sena d-dieħla jbid u jkollna għas-sena ta' wara u ta' wara, jagħmlu bil-maqlub: tellieqa sfrenata biex jahartu l-Atlantiku u l-Mediterran biex jaqbd u sa l-aħhar waħda.

Tistaqsu: **Għaliex dal-ġenn?**

Twegiba: **Għax tonna waħda kbira taf iġġib prezz ta' eluf ta' ewro!**

Barra minn hekk jgħidulek "Jekk ma naqbadhiex jien ha jaqbadha ta' warajja".

Meta sajjieda f'inhawi oħrajn tad-dinja irraġunaw hekk, ġara li spiċċalhom il-hut u kellhom iżarmaw mis-sajd u jsibu xogħol ieħor! U hekk se jiġri bit-tonn. L-Unjoni Ewropea għandha kontrolli fuq kemm jinqabad tonn, imma s-sajjieda kull sena jaqbd u iktar milli suppost. Il-'kwota għal dis-sena fil-fatt diġà nqabzet.

L-esperti tal-World Wildlife Fund (WWF) jgħidu li biex tissolva dil-problema m'għandux jithalla jsir iktar sajd għat-tonn f'Ġunju, għax f'Ġunju t-tonn ikun qed ibid.

Ftit tama għat-tigra

Fid-dinja baqa' biss xi 6000 tigra fis-selvaġġ, u nofshom jgħixu fl-Indja. L-Indja hija kbira imma fiha wkoll jgħixu iktar minn biljun (1,000,000,000) bniedem.

Għalhekk it-tigri anke fl-Indja qed jonqsu, għax in-nies f'it f'it qed joħdulhom posthom. Il-kaċċaturi joqtlu wkoll skoss tigri kull sena biex ibieghu l-ġilda u l-għadam tagħhom u jdahhlu balla flus (xi €32,000 kull tigra!). Biex it-tigri jitharsu aħjar, fl-Indja hemm parks u riservi li nholqu apposta għalihom. Wieħed famuż huwa Ranthambore, fejn jgħixu xi 30 tigra. F'it gimghat ilu l-gwardjani tal-park għodded 14-il ferħ ta' tigra - numru sabiħ hafna, li jagħti xaqq tama għall-futur ta' dan l-annimal tal-ġenn.

X'nista' nara t'għid?

Jason Aloisio jgħidilna fuq għasfur li nistghu naraw daż-żmien tas-sena

il-ġaħġaħ

Bħalissa f'it li xejn naraw għasafar tal-passa, u did-darba se nduru fuq wieħed mill-ftit għasafar li jbejtu f'pajjiżna. Meta beda jbejjet f'Malta, xi 50 sena ilu, dan l-ghasfur uffiċjalment semmewh Għammiel tas-Siġar, imma dan l-isem ma sabx xorti man-nies li malajr laqqmuh "ġaħġaħ".

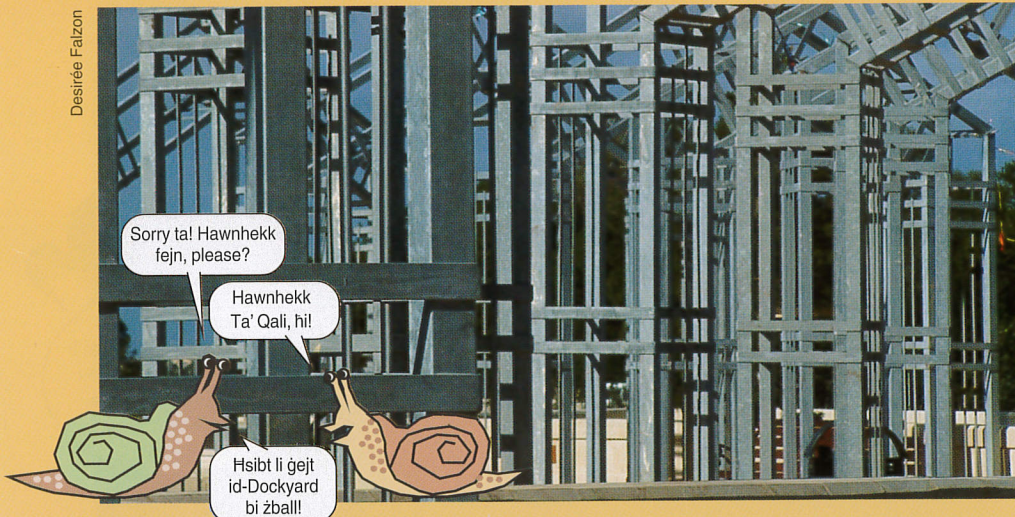
Il-ġaħġaħ huwa mir-razza ta' l-Ghasfur tal-Bejt u mad-daqqa t'għajn forsi tarah l-istess. Imma bil-paċenzja u osservazzjoni tagħrafhom minn xulxin. Anke l-għajta tiegħu, li tixbah lil ismu, għandha tghinek.

L-iktar mezz faċli biex tagħrfu minn Tal-Bejt hu billi thares lejn il-warda tal-wiċċ. Jekk fuq l-abjad tara dabra sewda, mela inti rajt l-ewwel ġaħġaħ tiegħek! Differenza oħra hi li l-iswed ta' taħt geddumu ma jibqax nieżel sa fuq sidru, bhal ma jkollu Tal-Bejt fi żmien in-namra. Il-ġaħġaħ raġel u mara huma l-istess.

Biex tara ġaħġaħ ftitxux qalb il-bini, għax dan l-ghasfur jippreferi l-kampanja jew it-truf tal-irhula. Ibejjet l-iktar f'toqob f'hitan jew bini antik. Is-siġar jużahom biss jekk isib xi toqba fiz-zokk.

L-istampa mehuda mill-ktieb *Ghasafar Madwarna*. Dal-ktieb qiegħed għall-bejgħ €4.60.

Desirée Falzon

Sorry ta! Hawnehkk fejn, please?

Hawnehkk Ta' Qali, hi!

Hsibt li ġejt id-Dockyard bi zball!

X'reġa' ġej?!

Is-sena l-oħra nfetħet id-dahla l-ġdida tal-park ta' Ta' Qali. Ma nafux x'kienet l-idea ta' dak il-hafna hadid, imma dak il-metall kollu żgur ma jfakkrexx f'park! Issa dan l-aħhar għalqu parti oħra, u qed jgħidu li hemmhekk ġej "Adventure Park". Jekk ma noqogħdux attenti se nitilfu l-ġmiel kollu ta' dal-post. Għaliex? Għax Ta' Qali s-sabiħ tiegħu huwa l-wisa' u l-fuħ, u dawn il-hafna proġetti f'it f'it qed inaqqu u jockknu l-berah li tant jagħmlu lil Ta' Qali speċjali. :(

merlinlibrary
the name in publishing and bookselling since 1964

An unbelievable range of books to suit all tastes at the best prices

merlinlibrary
Mountbatten Str. Blata l-Bajda. HMR 1575

T: 21 234438
21 221206
F: 21 221135

Klabb Huttat f'isem il-BirdLife jixtieq jirringrazzja lil Merlin Library tan-numru sabiħ ta' kotba li dejjem jagħtina biex ikollna x'inqassmu bħala rigali waqt attivitajiet tal-Klabb u ta' Dinja Waħda.

'kwota: numru ta' annimali (hut, tajr, criev eċċ) li kaċċaturi jew sajjieda jkollhom permess jaqbd u fi staġun wieħed.

ċafċifa maċ-ċief

Reġghet waslet il-ħarġa fuq il-baħar, li fiha mmorru bil-lanċa sa Ghawdex. Imma flok ma ninzlu l-art nibqghu nduru bil-mod ma' l-irdum tan-naħa t'isfel tal-gżira biex nitpaxxew bix-xenarju, bil-kwiet, biż-żiffa tal-baħar u bix-xemx niezla. Imma hemm sigriet ieħor, li jekk diġà ġejtu żgur tafu x'inhu: **iċ-ċief!** Iċ-ċief huwa tajr kbir tal-baħar li bi nħar ikun qed jistad fuq il-baħar, imma filgħaxija jtir lejn il-bejtiet li jkollu fil-hofor fl-irdum u s-sisien. Imma qabel jidhol, iċ-ċief iħobb jinġabar fi gruppi (rafts) f'wiċċ il-baħar biex jistenna d-dlam. Kultant dawn ir-rafts ikun fihom mijiet ta' għasafar - is-sena l-oħra rajna xi 2000 ċiefa! Insomma daqshekk paroli. Fittxu bbukkjaw u ejjew gawdu n-natura magħna.

Hekk tkun raft ta' ċief

data: is-**Sibt 26 Lulju 2008**
tul tal-ħarġa: xi **3 sigħat**
prezz tal-lanċa: xi **€5** kull persuna
merħba: **membri kollha u l-familja**
IMPORTANTI

- Ibbukkjaw billi ċċemplu lill-BirdLife fuq 21347644/5 u tingħataw ukoll iktar dettalji. Ċans għandkom sal-Ħamis 24 Lulju, imma dđumux taħsbuħa!
- Tibagħtux flus bil-posta. Hlas fil-post. Jekk iġġibu flus bl-eżatt (jew ċekk) aħjar, halli nħaffu!
- Jekk il-baħar jagħmlilkom id-deni, tieklu xejn sa sagħtejn qabel il-ħarġa.
- Membri taħt 8 snin irid jiġi magħhom xi hadd kbir.

Forsi naraw xi denfil ukoll.

Kathleen Mamo

il-massa membri tal-mixja maratona ta' marzu migburin!

Hawn hu r-ritratt ta' dawċ li ġew għall-maratona. X'naqra ta' grupp konna eh! Grazzi lil kulħadd.

Fil-lista li ġibna l-aħħar darba tat-tfal li ġew il-mixja, insejna nsemmu lil **Kayle Decelis**. Sorry Kayle!

Victor Falzon

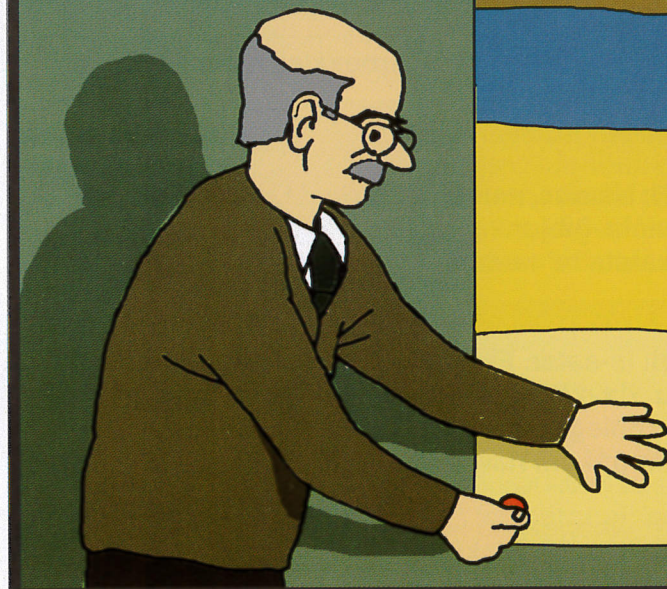
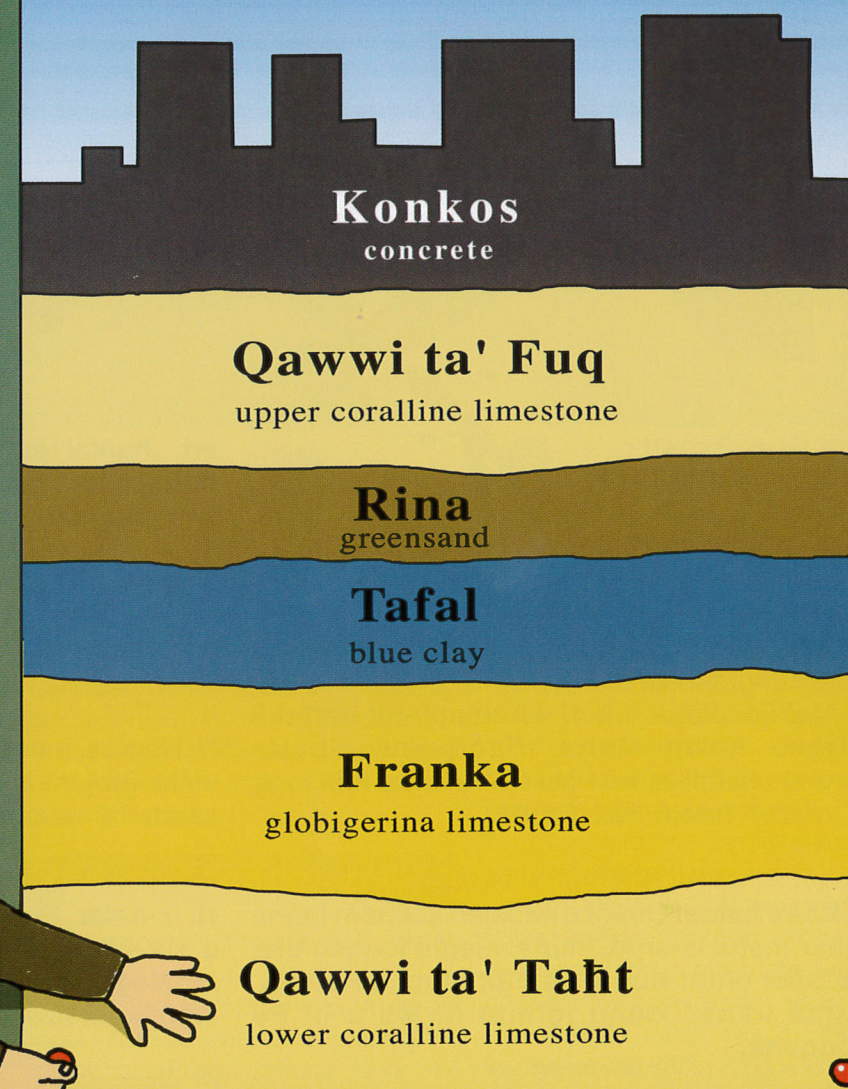
il-gremxula tagħna

Hawn hu ritratt sabih tal-**Gremxula ta' Malta**. Il-gremxula hija waħda minn disa' speċi ta' rettili ta' l-art li għandna f'Malta, u probabbli hija l-iktar waħda komuni minnhom. Imma billi komuni, xorta waħda l-gremxula tagħna annimal speċjali, għax hija endemika għal Malta. Endemika jiġifieri ma ssibha mkien iktar fid-dinja. **F'Malta biss!**

Matthew Borg cardona

Fakultà tal-ĠEOLOGIJA

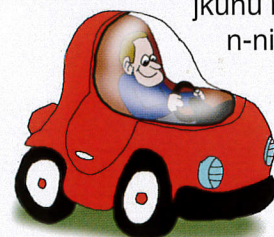
Tabella riveduta tas-saffi tal-blat fil-Gżejjer Maltin

Victor Falzon (fuq idea ta' Victor Pulis)

Il-ħolm ta' Ġeremija l-Ġurat

Qed noħlom li jivvintaw karożzi speċjali li ssib tixtrihom bħal ma ssib is-saqijiet: single jew double! Is-single ikunu għal sewwieq wiehed u għalhekk ikunu żgħar, u għax ikunu żgħar ikunu ħfief, u għax ikunu ħfief ma jkunux jaħlu, u għax ma jkunux jaħlu, il-Gvern irahħashom. U iktar ma jkun rħas iktar in-nies jixtru minnhom flok karożzi kbarr, u iktar ma n-nies jixtruhom, iktar tonqos il-problema ta' traffiku, u inqas ma jkun hemm traffiku,

iktar tasal malajr, u iktar ma tasal malajr, inqas tuża fjuwil, u inqas ikun hemm hela, u l-arja tkun iktar nadifa, u l-ambjent ikun isbah...

Klabb Huttaf jgħid grazzi kbira lill-ħabiba tagħna **Sylvia Falzon** tas-snin li għamlet bħala waħda mil-Leaders tal-Klabb, ta' l-għajjuna u l-enerġija li tat lill-Klabb u lill-membri waqt il-ħarġiet. Sylvia kienet ukoll membru u segretarja tal-kumitat ta' Klabb Huttaf.

intervista...

Ma nafux kif, il-habiba taghna u kap ta' Klabb Huttaf **Kathleen Mamo** irnexxliha twaqqaf lil HUTTAF għal ftit mumentu mill-giri u t-titjir sfrenat, biex taghmlilha intervista qasira halli nitghallmu ftit dwar din il-maskot bla kwiet f'għisimha. Insomma bejn qabza u tferfira, HUTTAF tatna dan it-taghrif...

K: X'jismek eżatt?
H: Jisimni HUTTAF.

K: Kemm għandek żmien?
H: Lanqas naf eżatt imma twelidt fl-istaġun tas-shana.

K: X'nazzjonalità inti?
H: Maltija. Jiena u huti whud mill-ftit huttaf li faqqsu hawn Malta. Faqqasna f'bejta magħmula mit-tajn li l-Ma u l-Pa bnew taht loġġ ta' razzett hdejn Haż-Żabbar.

K: Xi tgħidli fuq il-familja tiegħek?
H: Kbira hafna! Ommi u missieri kellhom hafna żgħar matul is-snin, imma miegħi faqqsu tliet huttafiet oħra: Futtafina, Futtafinu u Futtafu. Futna l-kbar kienu jgħinu lil Ma u lil Pa jzoqquna.

K: Xi haġa fuq id-dehra tiegħek...
H: Heqq, kif tara, għandi dahri u l-għwienah blu skur hafna kważi suwed, sidri abjad u għandi dabra hamra taht geddumi u fuq munqari. Għandi denbi jispiċċa f'żewġ rixiet twal ġejjin għall-ponta.

K: X'tip ta' karattru għandek?
H: Niehu gost hafna bil-kumpanija. Niddejjaq intir waħdi, allura dejjem intir mal-huttaf l-oħrajn. U bilhaqq, tgħidx kemm inħobb inlablab. Fil-fatt sikwit issibni fuq xi wajer fl-għoli maġenb shabi l-huttaf fejn ngħidu kelma bejn il-hbieb.

K: Għandek loġħba favorita?
H: Iva...skajdajving! U tgħidx kemm inħobb nilgħabha. Tridu tkunu tafu kif? Mela l-ewwel intir fl-għoli, imbagħad nogħdos 'l isfel b'kemm ikolli saħħa. Malli niġi viċin l-

art...ħupla! Nibbrejkla u ndur niġri 'l fuq. Bħal bungee jumping imma bla lastku, għax heqq jien għandi l-għwienah!

K: Għandek xi talent speċjali?
H: Għandi habta kif jirnexxieli niekol u nixrob waqt li ntir.

K: L-ikel favorit tiegħek?
H: Nemus, nemus u nemus! L-hena tiegħi ntrir viċin għibjuni u għadajjar għax hemm ikolli xalata ta' nemus u tgħidx x'festa nagħmel!

K: U l-passatemp favorit?
H: Is-safar. Fis-sajf nitla' sa l-Ewropa ta' Fuq u fix-xitwa ndur ftit l-Afrika. Imma fir-rebbiegħa u fil-ħarifa nippreferi nqatta' xi jiem magħkom hawn Malta.

K: Għandek xi hbieb speċjali?
H: It-tfal, speċjalment il-membri ta' Klabb Huttaf, għax naf li tħobbuni hafna u tagħmlu minn kollox biex tiproteġu lilna l-għasafar. lbqgħu sejr in hekk hbieb! Čaw čaw!

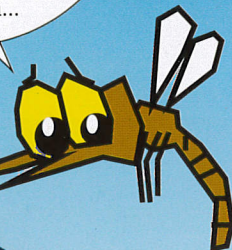
K: Grazzi, Hutt--! Il-aħwa, diġà sparixxiet..!

Ferh ta' huttafa li faqqas f'Malta proprju ftit ġimgħat ilu fl-inħawi ta' Hal Far. Denbu mhux iffurkijat għax l-għasfur għadu qed jikber.

Ritratt ta' sehibna Chris Cachia Zammit, fotografa żagħżuġ.

X'wahda din!
Konna famija ta' 9733 nemusa, ilkoll ahwa hergin friski minn go għibjun, u bilkemm ilhaqna terna hames minuti li ma għietx familja huttaf. U kiluli lil huti kollha...

Fil-ħarġa li għaddiet tajna harsa lill-ambjent uniku tad-deżert. Rajna kif il-kundizzjonijiet tad-deżert kapaċi jkunu diffiċli hafna, b'temperaturi li jvarjaw minn kesha estrema għal shana estrema, u bi ftit hafna xita. Ahna l-bnedmin żgur inbatu biex ngħixu f'nofs deżert, u forsi għalhekk taħsbu li ftit hemm pjanti u annimali li jgħixu f'ambjent daqshekk diffiċli. Imma n-natura hija tassew meraviljuża fil-mod kif tadatta ruħha! U l-hajja fid-deżert teżisti wkoll...

pjanti interessanti

Nibdew bil-pjanti. Kif nafu anke minn sempliċi qasrija li jkollna d-dar, il-pjanti jridu l-ilma biex jgħixu. Hemm però pjanti li adattaw biex jgħixu anke bi ftit li xejn ilma. Intom żgur rajtu minnhom dawn il-pjanti: id-diversi tipi ta' kaktus, per eżempju. Jekk tqabblu l-kaktus ma' pjanti oħrajn taraw li għandhom zokk imlahham, li kapaċi jżomm l-ilma. Hafna pjanti tad-deżert

Hafna kaktus, bħal dawn is-SAGWARO, għandu xewk flok weraq, u jahzen l-ilma fiz-zokk.

għandhom weraq ftit li xejn (jew xejn għal kollox) u dan biex inqas jtilfu ilma minnhom. Oħrajn jadattaw sistemi ta' gheruq li kapaċi jikbru fil-fond sew biex iffittxu l-ilma anke meta dan ikun 'l isfel hafna.

Hemm pjanti oħra li flok adattaw l-istruttura tagħhom, adattaw iċ-ċiklu ta' hajjithom madwar il-kundizzjonijiet tad-deżert. Il-pjanti li jgħixu diversi snin jirnexxielhom ikampaw waqt staġuni ta' nixfa billi jgħixu daqs li kieku reqdin, per eżempju bhala basal taht l-art, biex imbagħad jikbru kif ikun hemm l-ilma. Pjanti oħrajn jinbtu mill-ewwel wara

IL-FENNEC FOX għandu widnejn enormi li minnhom jitlef is-shana iktar malajr.

Elisabeth Conrad

id-Deżert²

halba xita, u jagħmlu iċ-ċiklu shih ta' hajjithom - jiġifieri jipproduċu weraq, fjuri, frott u żerriegħa - f'perjodu qasir hafna. Hafna drabi ż-żerriegħa tkun ukoll rezistenti għan-nixfa, għas-shana jew għall-kesha.

annimali fenomenali

L-annimali tad-deżert ukoll għandhom mekkaniżmi speċjali biex jgħixu f'dan l-ambjent. L-annimali huma iktar vulnerabbli mill-pjanti għal temperaturi estremi, u jekk it-temperatura tishon jew tiksah wisq, dawn imutu. Biex ma jiġrix dan, l-annimali għandhom hafna tattiki. Wahda min dawn hija li jevitaw is-shana, per eżempju billi jpassu (bhall-għasafar), jew billi johorgu fl-apert biss filgħodu kmieni u filgħaxija. Fil-fatt hafna annimali tad-deżert huma 'nnotturni. L-annimali spiss iħaffru mini u bejtiet taht l-art, fejn ikun iktar frisk, u hemm ukoll minnhom li jagħlqu dawn il-hofor biex ma tidholx l-arja shana.

Annimali oħrajn jadattaw skond l-istaġuni, billi jorqdu għal perjodi twal fi shana jew f'kesha qalila, u jqumu meta l-kundizzjonijiet ikun aħjar. Il-għisem ta' l-annimali tad-deżert spiss ikunu ukoll adattat biex l-annimal

jehles mis-shana malajr. Per eżempju widnejn il-fennec fox huma enormi biex is-shana tevapora minnhom halli t-temperatura ta' għisem titbaxxa malajr. Annimali oħra għandhom kuluri iktar ċari minn annimali simili li jgħixu f'ambjenti oħrajn - dan għaliex kuluri ċari jirriflettu s-shana.

Mod iehor kif jadattaw l-annimali huwa b'mekkanizmi biex jaħznu l-ilma. Xi annimali tant huma adattati li lanqas għandhom bżonn jixorbu, għax jieħdu l-ilma kollu minn dak li jieklu. Il-kangaroo rat kapaċi jieħu l-ilma anke miż-żerriegħa niexfa li jiekol! L-insetti tajbin hafna biex jużaw kull sors ta' ilma mill-pjanti tad-deżert. Xi annimali li jgħixu taht l-art jirriċiklaw anke l-ilma min-nifs tagħhom!

Mela kif taraw, id-deżert mhuwiex ambjent mejjet kif ġieli nahsbu, anzi huwa pjuttost ambjent sinjur fil-hajja tassew unika li fih!

IL-KANGAROO RAT m'għandux bżonn jixrob!

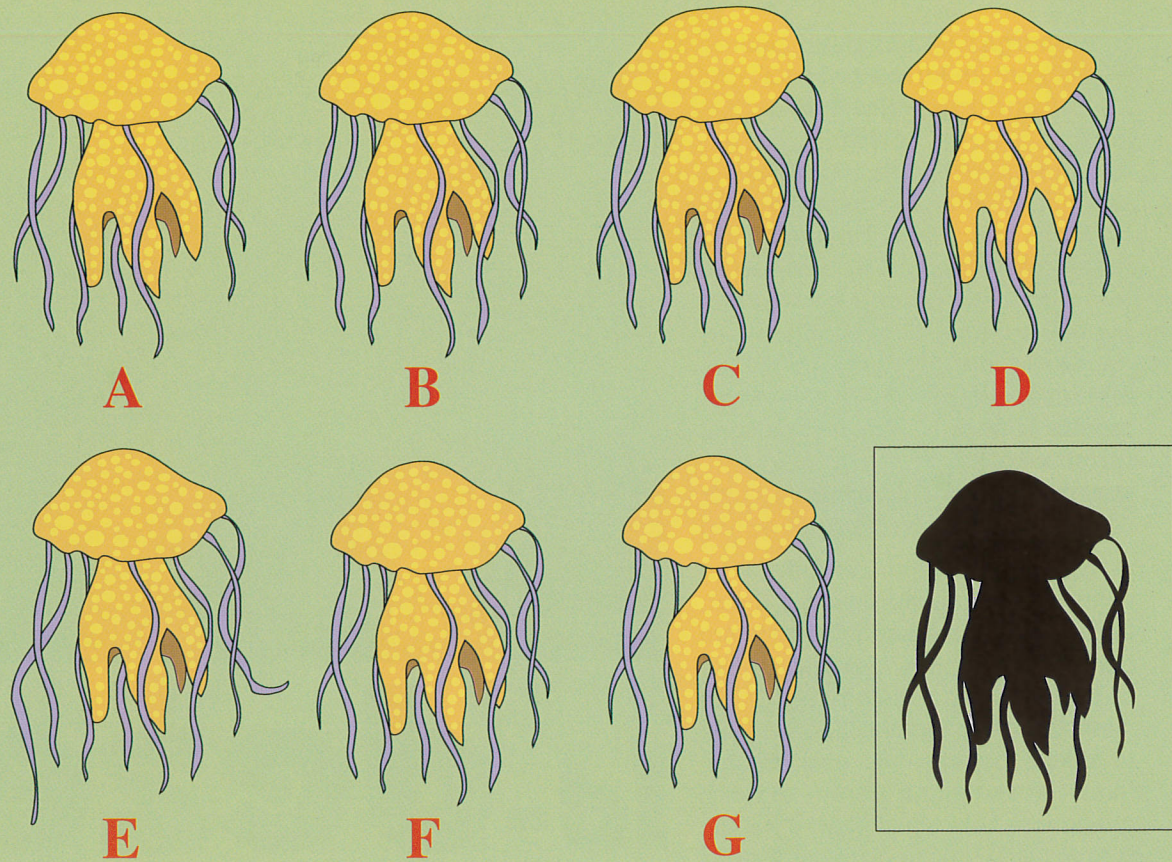
'nnotturni - annimali li johorgu bil-lejl. F'Malta għandna per eżempju l-qanfud.

nilagħbu tikka

ma' Janet u Amy Gerardi

Liema brama minn A sa G hija l-istess wahda li tidher sewda.

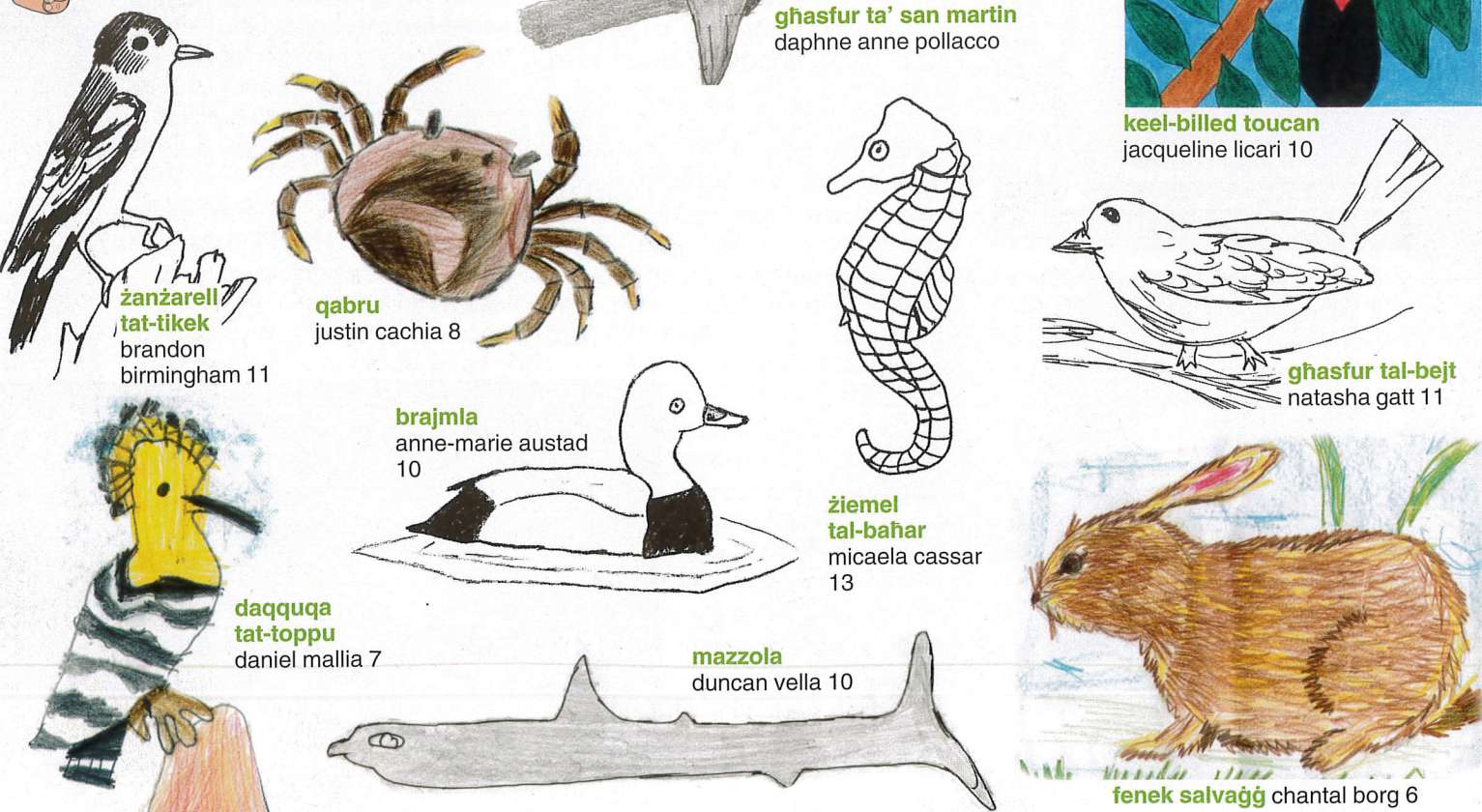
Imma attenti tmissu homx għax tiegħu xi tingiża! :)

gallerija

Ibagħtulna tpinġijiet jew ritratti naturali tagħkom halli ngibuhom f'Il-Huttafa.

Tibagħtux stampi ta' animali domestiċi.

titwila lejn Dinja Wahda

Desirée Falzon

dudu tas-sajd john borg

Bħalissa l-iskola tiegħi għall-vaganzi tas-sajf. Allura Dinja Wahda se tiegħi? Iva u le. Fis-sajf naturalment ma tistgħux tagħmlu attivitajiet ma' l-għalliema, imma ambjentalist ta' vera qatt ma jiegħaf jaħdem għall-ambjent. Anke waqt il-vaganzi tistgħu tagħmlu attività ta' Dinja Wahda, anke minn xatt il-baħar! Qed ngħid għal Attività 12 li jismha **Picture it!**

Hafna tfal, meta jmorru fil-kampanja jew hdejn il-baħar, f'it jagħtu każ il-kreaturi jew il-pjanti li hemm madwarhom, anzi kultant jagħmluhom il-hsara. F'din l-attività rridu nuru kemm nafu

siċċa juan ellul pirota

nħobbu n-natura. Kif? Semplici: bil-kamera! Daż-żmien hafna minnkom għandkom kamera digitali, għalhekk meta tmorru tgħumu huđu l-kamera f'xatt il-baħar u fittxu l-flora u l-fawna li tgħix hemmhekk, u hudulhom ritratti. Żommu għajnejkom miftuħin, għax meta tfitteż, tiskanta kemm issib kreaturi u pjanti li qatt ma tkun innutajthom qabel. F'xatt bir-ramel issib hajja differenti minn dak ta' fuq xatt bil-blat. Wara, aghżlu l-ahjar ritratti, iprintjawhom u wahluhom f'album li toħolqu intom. Żejnuh u tuh isem, per eżempju *Lenti fuq in-Natura*, jew *F'Xatt-il-Baħar*.

Meta terġa' tibda l-iskola, huđu l-album magħkom u għidu lill-għalliema li diġà bdejtu ttellghu punti ta' Dinja Wahda għall-iskola tagħkom!

artikja hamra ray galea

baħbuħa ta' l-għajnejn ray galea

F'xatt il-baħar ibżghu hafna għall-kamera għax hemmhekk għandha erba' għedewwa: **is-shana**, **ir-ramel**, **l-ilma** u **l-mel!** Oqogħdu wkoll b'seba' għajnejn u thalluhiex weħidha inkella jitfaċċa għadu iehor: xi **hallie!**

Dinja Wahda hija kampanja edukattiva li qed titmexxa fl-iskejjel primarji minn BirdLife Malta flimkien ma' Bank of Valletta Ltd, il-partner tagħha fl-edukazzjoni.

Bank of Valletta

BOV
YOUNG
SAVERS
A C C O U N T

Mid-djarju ta' Ċikkurillu

Hello ħbieb,

Għadda xahar iehor u ergajna Itqajna. Kif qed igerbeb iż-żmien, hux tassew?

Intom ghamiltu xi haġa interessanti dan ix-xahar? Ikolli nghid iva. Fil-fatt, nhar il-Hadd, 30 ta' Marzu, Itqajt ma' xi wħud minnkom ix-Xemxija!! X'mixja kellna, imma kemm hadna gost.

Mela, għal dawk li ma setghux ikunu magħna, il-BOV u d-Dinja Waħda hadmu flimkien mat-tfal ta' Klabb Huttaf biex jiġbru l-flus favur l-ambjent. Intom, tfal ta' l-iskola mortu għand il-familja u l-ħbieb tagħkom biex tiġbru d-donazzjonijiet. Imbagħad nhar il-Hadd imxejna xejn inqas minn 11-il kilometru mir-Rabat sax-Xemxija!! B'kollox jaħsbu li konna mat-80 tifel u tifla. Magħna kien hemm numru sabiħ ta' ġenituri li għamlu l-mixja. Barra minn hekk, kien hemm ukoll għadd ta' voluntiera tal-Bird Life li tul il-mixja qagħdu juruna diversi speċi ta' flora u fauna Maltija.

Jien ghamilt habib ġdid ukoll, tafux? Meta wasalna x-Xemxija, hdejn ir-Riserva tas-Simar, laqqgħuni ma' Huttafa, il-maskot ta' Klabb Huttaf. U xi tghiduli għal-logħba tal-aħħar!! Kien hemm erba' recipjenti biż-żebgħa safra, hamra, hadra u blu. Ahna t-tfal dahħalna l-pali ta' jdejna fihom u hallejna stampa ta' jdejna fuq poster kbir li kien jgħid 'Ahna nħobbu n-natura'.

Kienet ġurnata tassew sabiħa, u li mhux ha ninsiha malajr. Sieħbi l-Huttafa u jien nixtiequ niringrazzjaw lil dawk kollha li ġew magħna. Sax-xahar id-diehel, ċaw ċaw ħbieb.

BOV

Bank of Valletta

Impenn lejn is-Suċċess tiegħek